

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА

В. МОСКАЛЕЦЬ

ПСИХОЛОГІЯ ОСОБИСТОСТІ

Підручник

Київ
Видавництво Ліра-К
2020

УДК 159.923(075,8)
М82

Свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір № 50285 від 18.07.2013

*Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
для студентів вищих навчальних закладів*

*Рекомендовано до друку Вченою радою
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»
(протокол № 8 від 24 вересня 2019 р.)*

Рецензенти :

С. Д. Максименко – доктор психологічних наук, професор, дійсний член АПН України, заслужений діяч науки і техніки України, лауреат Державної премії України

В. С. Медведєв – доктор психологічних наук, професор

І. Д. Пасічник – доктор психологічних наук, професор, заслужений працівник освіти України, Герой України

Москалець В. П.

М82

Психологія особистості [текст] підручник, 3-тє вид., перероб., доповн. / В. П. Москалець. – Київ: Видавництво Ліра-К, 2020. – 364 с.

ISBN 978-617-7844-51-7

В Частині I. викладено найбільш істотні властивості особистості як психологічної системи, що формується і функціонує в суспільстві. Розкрито сутність її біологічної, суспільної та духовної природи. Висвітлено: основний психологічний зміст задатків, здібностей, темпераменту, характеру, кореляцій між конституційно-антропометричними і психічними властивостями людини; закономірності мотиваційної динаміки стосунків особистості з суспільством; соціально-психологічні механізми формування і функціонування особистості; сутність екзистенційних «втеч»: *“Escape to Crowd”* («Втечі в Натовп»), *“Escape from Freedom”* («Втечі від Свободи»), *“Escape from Absurd”* («Втечі від Абсурду»); сутнісний психологічний зміст духовності, моральності, совісті, любові, «розумного егоїзму», «екзистенційної нудоти», санагенного впливу віри в Бога як духовного вибору особистості.

У Частині II. показано ключовий зміст тих персонологічних теорій особистості, які утворили основу модерної гуманістичної парадигми в психології: психоаналізу З. Фрейда (фрейдизму), «індивідуальної психології» А. Адлера, «аналітичної психології» К. Г. Юнга, «психосоціальної теорії персони» Е. Еріксона, «гуманістичного психоаналізу» Е. Фромма, «соціокультурної теорії» К. Хорні, «гуманістичної психології» А. Х. Маслоу, логотерапії В. Е. Франкла. На ідейно-методологічних засадах цих теорій були створені найбільш ефективні методи психологічної допомоги: психотерапії, психокорекції, психопрофілактики, консультування. Висвітлено сутність валідних і надійних методів дослідження особистості (персонологічних).

Для студентів, аспірантів, викладачів психологічних та педагогічних спеціальностей, для усіх фахівців діяльності типу «людина-людина» (тих, що працюють з людьми).

УДК 159.923(075,8)

ISBN 978-617-7844-51-7

© В. Москалець, 2020

© Видавництво Ліра-К, 2020

ЗМІСТ

Частина I.

ПСИХОЛОГІЧНА ФЕНОМЕНОЛОГІЯ ОСОБИСТОСТІ

Розділ 1. ПСИХОЛОГІЯ ОСОБИСТОСТІ ЯК НАУКОВА І НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

- 1.1. Предмет психології особистості 8
 - 1.1.1. *Інтегральні складові психіки особистості за С. Д. Максименком* 9
- 1.2. Актуальність психологічної проблематики особистості на сучасному етапі історичного розвитку людства 13

Розділ 2. БЛОЧНИЙ ПІДХІД ДО ОСОБИСТОСТІ. ОСНОВНІ СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНІ БЛОКИ ОСОБИСТОСТІ

- 2.1. Біологічна, суспільна і духовна природа людини 18
- 2.2. Диференціація понять: особистість, людина, індивід (індивідуум, особа), індивідуальність 22

Розділ 3. ГЕНЕТИЧНО ЗУМОВЛЕНІ УТВОРЕННЯ ПСИХІКИ ОСОБИСТОСТІ

- 3.1. Задатки і здібності особистості 26
 - 3.1.1. *Задатки* 26
 - 3.1.2. *Якісна і кількісна характеристики здібностей* 32
 - 3.1.3. *Обдарованість. Талант. Майстерність* 36
 - 3.1.4. *Умови і фактори розвитку та реалізації здібностей, таланту, майстерності* 38
 - 3.1.5. *Перспективні напрямки розвитку здібностей* 40
- 3.2. Темперамент особистості 41
 - 3.2.1. *З історії становлення вчення про темперамент* 41
 - 3.2.2. *Психологічні властивості темпераменту* 45
 - 3.2.3. *Вплив властивостей темпераменту особистості на її діяльність* 52

Розділ 4. КОНСТИТУЦІЙНО-АНТРОПОМЕТРИЧНИЙ ПІДХІД ДО ОСОБИСТОСТІ. КОРЕЛЯЦІЯ КОНСТИТУЦІЙНИХ І ПСИХІЧНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ

- 4.1. Хіромантія і дерматогліфіка. Фізіогноміка 57
- 4.2. Конституційно-антропометрична концепція Е. Кречмера 62

4.2.1. Основні прояви шизофренії та циклофренії	63
4.2.2. Шизо і цикло-радикали	71
4.2.3. Конституційні та психічні властивості циклотиміків/циклоїдів	74
4.2.4. Конституційні та психічні властивості шизотиміків/шизоїдів	81
4.3. Конституційно-антропометрична концепція У. Шелдона	85
4.4. Епітимік/епілептоїд як тип особистості за П. Б. Ганнушкіним	89
4.4.1. Епілептоїдний характер. Епітимік/епілептоїд як тип особистості	90
4.4.2. Основні прояви епілепсії	91
4.4.3. Ядерний тип злочинця та геніальність за Ч. Ломброзо	93
4.5. Вплив гормонів ендокринних залоз на психіку та конституцію людини.....	94

Розділ 5. МОТИВАЦІЙНО-ДИНАМІЧНИЙ ПІДХІД ДО ОСОБИСТОСТІ. СУСПІЛЬНА ПРИРОДА ОСОБИСТОСТІ

5.1. Мотиваційна динаміка стосунків між особистістю і тоталітарним режимом. “ <i>Escape to Crowd</i> ” («Втеча в Натовп»)	99
5.1.1. Сутність, фактори, види та механізми конформізму. «Втеча в Натовп»	100
5.1.2. Психотична база тоталітарних режимів	107
5.1.3. Комплексування особистості в тоталітарному та посттоталітарному суспільствах	109
5.2. Соціальні фактори мотивації особистості в демократичному суспільстві. “ <i>Escape from Freedom</i> ” («Втеча від Свободи») «Позитивна свобода»	113
5.2.1. Проблема утилітарної мотивації праці «базової особистості» демократичного суспільства	113
5.2.2. «Втеча від Свободи» за Е. Фроммом	114
5.2.3. «Позитивна свобода» за Е. Фроммом	118
5.3. Соціально-психологічні механізми формування та функціонування суспільної природи особистості	119
5.3.1. Механізм інтерації.....	119
5.3.2. Традиції, звичаї як нормативно-регулятивна база соціально-психологічного впливу соціуму на особистість.....	120
5.3.3. Соціально-психологічні механізми взаємовпливу: Переконування. Навіювання (сугестія). Наслідкування. Емоційне зараження	122
5.3.4. Соціально-психологічні механізми взаєморозуміння: Ідентифікація. Емпатія. Рефлексія.....	128

**Розділ 6. МОТИВАЦІЙНО-ДИНАМІЧНИЙ ПІДХІД
ДО ОСОБИСТОСТІ. ДУХОВНА ПРИРОДА
ОСОБИСТОСТІ**

6.1. Основний психологічний зміст духовності особистості	131
6.2. Основний психологічний зміст моральності особистості	133
6.2.1. Психологія моральності та совісті особистості.....	133
6.2.2. Психологія любові	138
6.2.3. Психологія «розумного егоїзму».....	141
6.3. Основна проблема людини у екзистенціалізмі та в екзистенційній психології.....	144
6.4. «Втеча від Абсурду» (<i>“Escape from Absurd”</i>) і позиція «Всупереч Абсурду»	150
6.5. Психорегулятивний аспект віри в Бога	153

Розділ 7. ХАРАКТЕР ОСОБИСТОСТІ

7.1. З історії тлумачень поняття «характер»	163
7.2. Основний психологічний зміст характеру особистості	164
7.3. Я-концепція як складова характеру особистості.....	166
7.4. Воля в структурі характеру	171
7.5. Акцентуації характеру	171
7.6. Симптомокомплекси характеру особистості.....	172

Короткий термінологічний словник до Частини I	174
Література до Частини I	187

**Частина II.
ПЕРСОНОЛОГІЧНІ ТЕОРІЇ ОСОБИСТОСТІ**

Розділ 8. ПРЕДМЕТ, МЕТА І МЕТОДИ ПЕРСОНОЛОГІЇ

8.1. Предмет і мета персонології.....	191
8.2. Методи персонології.....	196
8.2.1. Спостереження.....	197
8.2.2. Вивчення клінічних випадків. Персонологічний анамнез	199
8.2.3. Кореляційний аналіз.....	202
8.2.4. Формальний експеримент.....	204
8.2.5. Стратегія оцінки та самозвіту	208
8.2.5.1. Інтерв'ю	209
8.2.5.2. Опитувальники самозвіту	210
8.2.5.3. Проективні методи	214

Розділ 9. ПЕРСОНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВЧЕННЯ

ЗІГМУНДА ФРОЙДА

9.1. Базові положення фройдизму	218
9.1.1. Рівні функціонування психіки людини за З.Фройдом	218
9.1.2. Потяги та їх основні групи за З.Фройдом	231
9.1.3. Основні функціональні структури психіки людини за З.Фройдом	234
9.2. Стадії психосексуального розвитку особистості	235
9.3. Захисні механізми <i>Ego</i>	244
9.4. Стосунки культури і особистості за З.Фройдом	251

Розділ 10. «ІНДИВІДУАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ»

АЛЬФРЕДА АДЛЕРА

10.1. Основоположні постулати «індивідуальної психології»	260
10.2. Концепти «індивідуальної психології»	263
10.2.1. Почуття і комплекс неповноцінності. Компенсація комплексу неповноцінності	264
10.2.2. Прагнення переважання	267
10.2.3. Стиль життя	268
10.2.4. Соціальний інтерес та степінь активності індивідуума. Типи індивідуумів	269
10.2.5. Творче «Я»	271
10.2.6. Порядок народження	272
10.2.7. Фікційний фіналізм	272

Розділ 11. ОСОБИСТІСТЬ У «АНАЛІТИЧНІЙ ПСИХОЛОГІЇ»

КАРЛА ГУСТАВА ЮНГА

11.1. Основні концепти «аналітичної психології»	275
11.2. Типи особистості за К. Г. Юнгом	279

Розділ 12. «ПСИХОСОЦІАЛЬНА ТЕОРІЯ»

ПЕРСОНИ ЕРІКА ЕРІКСОНА

12.1. Епігенетичний принцип та стадії психосоціального розвитку особистості	284
12.1.1. Вік немовляти	285
12.1.2. Раннє дитинство	286
12.1.3. Вік гри	288
12.1.4. Шкільний вік	290
12.1.5. Юність	291
12.1.6. Рання зрілість	293
12.1.7. Середня зрілість	295
12.1.8. Пізня зрілість	296

Розділ 13. ОСОБИСТІСТЬ У «ГУМАНІСТИЧНОМУ ПСИХОАНАЛІЗІ» ЕРІКА ФРОММА	
13.1. Екзистенційні потреби людини.....	298
13.2. Типи «соціального характеру» особистості.....	300
Розділ 14. ПЕРСОНА В «СОЦІОКУЛЬТУРНІЙ ТЕОРІЇ» КАРЕН ХОРНІ	
14.1. Основні чинники психічного розвитку дитини за К. Хорні.....	303
14.2. Типи орієнтацій суб'єктів з базальною ворожістю і тривогою та відповідні їм типи персони.....	305
14.3. Комплекс неповноцінності жінки.....	306
Розділ 15. «ГУМАНІСТИЧНА ПСИХОЛОГІЯ» АБРАХАМА ХАРОЛЬДА МАСЛОВА	
15.1. Основоположні концепти «гуманістичної психології».....	308
15.2. «Піраміда потреб» людини.....	310
Розділ 16. СМИСЛ ЖИТТЯ, СВОБОДА І ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПЕРСОНИ У «ЛОГОТЕРАПІЇ» ВІКТОРА ЕМІЛЯ ФРАНКЛА	
16.1. «Логотерапія» – вчення В. Е. Франкла.....	317
16.2. Потреба людини мати смисл життя.....	319
16.3. Смисл життя особистості.....	320
16.4. Свобода вибору особистості.....	327
Короткий термінологічний словник до Частини II.....	333
Література до Частини II.....	360

ЧАСТИНА І.

ПСИХОЛОГІЧНА ФЕНОМЕНОЛОГІЯ ОСОБИСТОСТІ

Розділ 1. ПСИХОЛОГІЯ ОСОБИСТОСТІ ЯК НАУКОВА І НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

1.1. Предмет психології особистості

Назва цієї дисципліни вказує, що її предметом є психологічна феноменологія (*грец. феномен – те, що з'являється, існує, наявне*) особистості. На сьогоднішній день у цій вельми складній феноменології можна виокремити три найбільш істотні, сутнісні ознаки:

1. Особистість – це людина як суб'єкт суспільних стосунків, соціальних взаємин і свідомої діяльності (праці, пізнання, спілкування, гри).

Суб'єкт (лат. *subjectus* – основа, від *sub* – під і *jacio* – класти в основу) – людина або група людей як активне начало всілякої діяльності (комунікативної, ігрової, пізнавальної, трудової). Тобто, суб'єкт – це той, хто діє, здійснює діяльність. Ті предмети і явища, на які спрямована діяльність суб'єкта, називаються **об'єктом** (лат. *objectum* – предмет від *objicio* – протиставляти).

2. Особистість поєднує в єдине ціле, у цілісну систему всі психічні процеси, стани і властивості: відчуття, сприймання, уяву, мислення, пам'ять, бажання, інтереси, мотиви, вольові зусилля, здібності, темперамент, характер і т. ін. Це означає, що будь-яке явище у психіці людини існує, функціонує як складова цієї системи. Тобто, особистість – це форма існування (функціонування) людської психіки.

3. Інтегральне ядро особистості – Я-концепція: її знання, уявлення про себе як про окремого індивіда, що живе, діє в певних суспільних умовах, та ставлення до себе, до своїх властивостей, рис, особливостей.

*1.1.1. Інтегральні складові психіки особистості
за С. Д. Максименком*

Змістовне психологічне трактування особистості та інтегральних складових її психіки запропонував відомий український психолог Сергій Дмитрович Максименко (*нар. 1941*). Згідно з цим трактуванням, особистість являє собою форму існування психіки людини як цілісності з унікальним, неповторним внутрішнім світом, здатну до самопізнання, самовизначення, самоорганізації, саморегуляції, саморозвитку.

Зауважимо, що здатність до саморегуляції та саморозвитку на основі рефлексії відзначається у багатьох ґрунтовних науково-психологічних концепціях особистості як її фундаментальна властивість.

Рефлексія (*лат. reflexio – обертання назад*) – процес пізнання суб'єктом змісту своїх психічних процесів і станів посередництвом самоспостереження. (*Термін має й інші значення*).

Особистості, згідно з С. Д. Максименком, притаманні такі ключові ознаки: *цілісність, унікальність або індивідуальна неповторність, активність, принципова незавершеність, саморегуляція, саморозвиток*.

Цілісність – це особистісна інтегрованість психіки людини, сутність якої полягає в тому, що зміст і форма будь-якого психічного процесу і стану визначається не лише його власними властивостями та закономірностями функціонування, а й особливостями особистості суб'єкта, у психіці якого він розгортається. До прикладу, зміст, спрямованість, якісні та кількісні показники мислення особистості зумовлюються не лише властивостями та особливостями власне інтелектуально-мисленнєвої сфери її психіки, а й її потребами, бажаннями, цілями, ціннісними орієнтаціями, уявою, станом психічного та фізичного здоров'я та ін.. Тобто, цілісність особистості означає, що жодна її складова, як психічна, так і соматична (тілесна), не функціонує

ізолювано, а лише у чисельних та різноманітних системних взаємодіях, взаємовпливах з іншими складовими.

С. Д. Максименко цитує відомого російського філософа О. Ф. Лосєва (1893–1983): «Споглядаючи добре знайомий вираз обличчя людини, яку ви давно знаєте, ви обов'язково бачите не просто зовнішність обличчя, як щось самостійне, не просто так, як ви говорите, до прикладу, про геометричні фігури. Ви бачите тут обов'язково щось внутрішнє – однак так, що воно дане лиш через зовнішнє, і це зовсім не заважає безпосередності такого споглядання. <...> Особистість людини неможлива без її тіла, – звичайно, тіла, за яким видно душу. <...> Та й як ще я можу дізнатися про чужу душу, як не через її тіло. <...> Тіло завжди – прояв душі, відтак, в якомусь сенсі, сама душа». Щодо проявів цілісності особистості в міміці та в почерку О. Ф. Лосєв зізнавався: «Мені іноді страшно буває глянути на обличчя нової людини і жахливо буває вдвлятися у її почерк: її доля, минула й майбутня, піднімається уповні, неблаганно й неминуче.»

Отже, цілісність особистості охоплює всі без виключення структури та функції її тіла й душі (психіки). Притім, у кожній людині ця цілісність своя, унікальна, в чомусь так чи інакше схожа на інших, а в чомусь відмінна.

Унікальність або індивідуальна неповторність особистості. Відомий американський психолог Гордон Олпорт (1897–1967) підкреслював: «Видатна властивість людини – її індивідуальність. Кожна людина є унікальним творінням сил природи. Достоту такої, як вона, ніколи не було і не буде. <...> Особистість – це насамперед унікальна динамічна організація всередині індивіда тих психофізичних систем, які детермінують характерні тільки для неї поведінку й мислення.»

Унікальність, індивідуальна неповторність кожної особистості вирішально-визначальним чином зумовлюється трьома основними факторами:

1) спадковістю – генетичною програмою розвитку організму та психіки;

2) своєрідністю динаміки взаємодії трьох основних сутностей особистості – біологічної, соціальної (суспільної) та духовної;

3) власною активністю, саморухом, саморозвитком, внаслідок чого нелише утворюється, а й постійно змінюється унікально-неповторний «узор» її властивостей, рис, особливостей.

Активність. Творці та прихильники так званих біологізаторських або біогенетичних концепцій особистості стоять на тому, що головним,

вирішально-визначальним чинником особливостей існування, розвитку, унікальності, індивідуальної неповторності особистості є специфіка її генетичної програми яку вона успадковує від біологічних батьків. Роль, значення в цій справі соціальних та духовних чинників вони сильно применшують або й цілковито заперечують та ігнорують.

Представники соціологізаторських або соціогенетичних концепцій, навпаки, стверджують, що вирішально-визначальну роль у формуванні та функціонуванні особистості, її індивідуальної неповторності грають соціальні фактори, суспільні умови її життя. А вплив на ці процеси генетичних чинників вважають незначним або навіть не визнають зовсім.

Насправді, формування та функціонування особистості зумовлюється біологічними, соціальними чинниками та її власною спрямованістю (потребами, бажаннями, прагненнями, мріями), які жодним чином не виключають одне одного і у функціональній структурі психічно здорової особистості не утворюють антагонізмів (*грец. antagionia – боротьба, суперечність*), непримиренних суперечностей, а більш-менш плідно взаємодіють.

Дитина народжується не лише як біологічна істота, а й як людське дитя. Це означає, що її організм має всі біологічні задатки (генетичну програму, наявну і потенційну анатомію та фізіологію нервової системи і тілесних органів тощо), котрі дозволяють їй, розгортаючи своє функціонування в соціумі (соціальному оточенні), формуватись, розвиватись і діяти як особистість. Соціум, як висловився С. Д. Максименко, «обіймає» дитину і запрошує її стати його частиною. Він постає перед нею в трьох основних формах: інші люди; взаємини між людьми; предмети культури, цивілізації. Відтак її особистісні властивості розвиваються в процесі взаємин, взаємодій з оточуючими людьми та предметної діяльності (з предметами культури, цивілізації). В результаті утворюється її внутрішній світ, Я-образ, Я-концепція, які є джерелом, базою та спрямовуючим чинником її активності.

Видатний австро-американський психолог Альфред Адлер (1870–1937), характеризуючи активність як істотну ознаку особистості, використовував термін «креативне Я» (*лат. creation – створення, творення, творчість*). Він вважав, що людина здебільшого чинить, керуючись впливами зовнішніх факторів, тобто, реактивно. Але у неї є особлива інстанція – креативне Я, – яка в найбільш відповідальні моменти її життя здатна породжувати

власне особистісні цілі і лиш їм підпорядковувати її поведінку та діяльність. Це, згідно з А. Адлером, ключова ознака особистості.

Принципова незавершеність притаманна особистості протягом усього її життєвого шляху. «На порозі» серйозного, відповідального вчинку особистість, здебільшого, непередбачувана остаточно через те, що нікому, зокрема і їй самій, не відомі дійсні можливості й глибини її особистісних властивостей. Особистість незбагненна до кінця і нескінченна у своєму становленні, яке не завершується протягом усього її життя. Хоча принципова незавершеність особистості – мало вивчений феномен, врахування її у науково-дослідній, навчально-виховній, практично-психологічній роботі конче необхідне.

Здатність до саморегуляції поведінки. В ранньому дитинстві єдиним процесом психічної саморегуляції є підтримка балансу емоційних процесів, що забезпечується несвідомими механізмами так званого базального емоційного регулювання, спрямованого на створення комфортного, позитивно забарвленого емоційного стану дитини. Поступово формуються засоби свідомої саморегуляції, серед яких основним є воля, вольові зусилля.

Відомий радянський психолог Блюма Вульфівна Зейгарнік (1900–1988) виявила й дослідила механізм психічної саморегуляції, в основі якого лежить особливе переживання, яке являє собою «породження нових смислів» (сенси) шляхом «рефлексивного відчуження негативного смислу і включення дії у більш широкий смисловий контекст». Тобто, те, що викликає дестабілізацію, негативно забарвлені емоційні переживання у психіці суб'єкта, він інтерпретує з позицій тих цінностей, котрі мають для нього високий особистісний смисл. Відтак, у світлі цього смислу негативний вплив дестабілізуючих факторів постає для нього не безнадійно всеохоплюючим, а тимчасовим і не таким вже й значним, що налаштовує його більш оптимістично і надихає на пошуки ефективних засобів подолання цих факторів. Б. В. Зейгарнік назвала такі трансформації «механізмом смислового зв'язування». Необхідною умовою його функціонування вона вважала розвинуту уяву, володіння розлогою часовою перспективою (минуле–теперішнє–майбутнє), наявність глибокої та ієрархізованої смислової сфери. Найбільш ефективно цей механізм діє за наявності у суб'єкта високого смислу життя,

Саморозвиток. Особистість серйозно замислюється про смисл життя людини взагалі і свого власного зокрема на відносно

високому рівні свого духовного розвитку. Але трапляється, що проблема смислу життя гостро постає перед суб'єктом внаслідок страждань від почування та усвідомлення своєї внутрішньої порожнечі. Такий стан називається екзистенційним (*lat. existentia – існування*) або смисложиттєвим вакуумом. Єдиний ефективний вихід з цього стану – шире й активне прагнення знайти високий, гідний смисл свого життя. Видатний австрійський психолог і психіатр Віктор Еміль Франкл (1905–1997) назвав це прагнення фундаментальною мотиваційною силою людини. Він підкреслював, що задля гармонійного саморозвитку особистість має шукати й знаходити свої власні екзистенційні смисли буквально в усьому – в подіях, у своїх та інших людей переживаннях, в ключових проблемах людського буття – в любові, стражданні, смерті і т. ін.

На сучасному етапі історичного розвитку людства, істотною ознакою якого є відносно швидка трансформація техногенної цивілізації в інформаційну, екзистенційна саморегуляція і саморозвиток та всі інші важливі проблеми психології особистості набули пріоритетної актуальності.

1.2. Актуальність психологічної проблематики особистості на сучасному етапі історичного розвитку людства

Від середини минулого століття кількість наукових розробок психологічної проблематики особистості неухильно і швидко зростає. В усіх розвинених країнах щороку виходить друком чимало публікацій, присвячених цій проблематиці. До прикладу, у США понад 200 наукових журналів і часописів висвітлюють тільки дослідження психології особистості. Це зумовлено прогресом науки і техніки.

Сучасному етапу науково-технічного прогресу властиве інтенсивне створення та використання наукоємних технологій у більшості галузей виробництва та організації життя суспільства й управління ним. Це вимагає високої і якісної освіти, складних знань та вмінь від осіб, котрі мають справу з цими технологіями – теоріями, концепціями, методами, методиками, технікою, обчисленнями тощо. Освіта, складні знання і вміння набуваються на основі й посередництвом інтелекту, який є функціональною основою всіх видів мислення.